

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОЛІЙНО-ЖИРОВОЇ ГАЛУЗІ

Інтеграція України у світовий економічний простір зумовлює необхідність розробки відповідного механізму державної підтримки олійно-жирової галузі, здатному забезпечити її конкурентоспроможність на світовому ринку. Особливе місце у цьому процесі належить вдосконаленню теоретико-методологічних засад державної підтримки розвитку олійно-жирової галузі. Насамперед, це стосується понятійно-категоріального апарату. Проблема уточнення понятійно-категоріального апарату набуває особливої актуальності через те, що в економічній літературі, науково-популярних виданнях, а також деяких нормативно-правових актах досить часто використовується поняття «державна підтримка». Відсутність чіткого визначення цієї дефініції у науковій літературі призводить до різного тлумачення самого явища, а іноді і ототожнення зі схожими поняттями такими як державне регулювання, фінансова чи бюджетна підтримка, державна допомога. Як зазначають Самигін Д.Ю., Гіндес О.Г., Діброва А.Д., в даний час немає чіткого розмежування таких понять як «державне регулювання» і «державна підтримка». Ці поняття взаємозв'язані, але не є тотожними й співвідносяться між собою як ціле й часткове [1; 2; 3, с.76].

Огляд наукової літератури щодо розуміння сутності категорії «державне регулювання» дозволяє нам виділити два підходи: відповідно до першого - ця категорія розглядається як вплив (дія, процес впливу) держави, а згідно другого – це система заходів та засобів держави; сукупність форм і методів держави. При цьому, слід відмітити, що деякі тлумачення цієї категорії є дуже вузькими (або мають дуже нечітке формулювання) і, врешті-решт, їх можна розуміти як окремий випадок першого або другого підходу.

Узагальнення цих підходів дозволяє нам уточнити зміст категорії державне регулювання, під яким слід розуміти вплив держави на соціально-економічну систему (відносини, процеси та явища, які протікають в ній) за допомогою сукупності заходів та засобів з метою компенсації відхилень вихідних параметрів системи від заданих, дестабілізуючих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, нормалізації функціонування системи та стимулювання її ефективного розвитку.

Не можна ототожнювати державну підтримку і з державним регулюванням. Як зазначає Діброва А.Д., державне регулювання може бути направленим не тільки на стимулювання здійснення економічних процесів, а й на їх обмеження. Але реалізуючи обмежувальну функцію з одного боку, держава в той же час може здійснювати стимулюючий вплив через систему державної підтримки [3, с. 77]. Гордєєв О. вказує, що система державного регулювання - поняття більш широке і включає різні способи дії на розвиток, як агропромислового виробництва, так і суспільства в цілому. Окрім державної підтримки державне регулювання об'єднує і такі складові, як адміністративний вплив, правовий вплив, заходи обмежувального характеру [4].

Крім того, державне регулювання олійно-жирової галузі слід розглядати як поняття більш широке за своїм змістом, оскільки воно впливає на процеси створення кінцевої олійно-жирової продукції, а також на процеси формування, розподілу і перерозподілу доходів, які отримуються від її реалізації. Складовими частинами системи державного регулювання олійно-жирової галузі є такі елементи економічного механізму як ціноутворення (основний механізм формування доходів, що визначає еквівалентність міжгалузевого обміну і міжгалузевих пропорцій), оподаткування, бюджетне фінансування і інші фінансово-кредитні інструменти, які регулюють процеси відтворення. Крім того, державне регулювання олійно-жировою галуззю, разом з економічними інструментами використовує заходи неекономічного характеру (правові, адміністративні, соціально-психологічні).

У свою чергу державна підтримка не зачіпає основ економічного механізму, тобто принципів формування, розподілу і перерозподілу доходів, вона лише сприяє кращій адаптації господарюючих суб'єктів до умов відтворення, що склалися. В зв'язку з цим деякі автори під державною підтримкою розуміють виключно заходи державної бюджетної підтримки, здійснюваної за допомогою використання інструментів бюджетного фінансування (субсидії, дотації, компенсації, допомога). Як зазначає Лисогор В.М. на практиці державна підтримка може здійснюватися не тільки в формі прямих державних виплат, але й у формі опосередкованих заходів по використанню бюджетних коштів для стимулювання розвитку виробництва цільових продуктів [5].

На нашу думку ототожнення державної підтримки лише з заходами фінансової або бюджетної підтримки також є неповним. Це обумовлено тим, що державну підтримку олійно-жирової галузі слід розглядати як невід'ємну складову агропромислової політики держави, яка в свою чергу, реалізується через значний набір інструментів, направлених на захист інтересів вітчизняних агропромислових товаровиробників, а також на проведення заходів протекціоністського характеру. Так в нормативних актах, пов'язаних з питаннями державної підтримки АПК, до неї відноситься також підтримка аграрного ринку:

закупівельні і товарні інтервенції; державні заставні операції; закупівлі для державних потреб; антимонопольне регулювання; регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, державна підтримка олійно-жирової галузі дозволяє вирішувати проблеми, обумовлені з одного боку, недосконалістю ринкових механізмів, а з іншого - недостатньою ефективністю системи державного регулювання процесів відтворення в олійно-жировій галузі, з урахуванням інтересів товаровиробників галузі, споживачів її продукції та держави.

Побудова концепції державної підтримки розвитку олійно-жирової галузі потребує уточнення поняття «розвиток». Аналіз літературних джерел та узагальнення існуючих поглядів дозволяють нам виділити три основні підходи щодо сутності терміну «розвиток», який розуміється як: аспект змін об'єкту (чи його стану); ототожнення зі схожими поняттями «еволюція», «зростання», «прогрес»; боротьба протилежностей (суперечностей системи).

Отже, критичний огляд формулювань та існуючих підходів дозволяє сформулювати авторський погляд на державну підтримку розвитку олійно-жирової галузі, під якою слід розуміти сукупність науково обґрунтованих нормативно-правових, економічних, соціально-психологічних і організаційних заходів держави, спрямованих на створення сприятливих умов для переходу галузі в якісно новий, більш досконалий стан за рахунок необоротних, направлених, закономірних змін її складу, структури, зв'язків з метою підсилення її опіру дестабілізуючим факторам зовнішнього середовища, підвищення конкурентоспроможності товаровиробників галузі та забезпечення продовольчої безпеки країни.

Список літератури:

1. Самыгин Д.Ю. Государственная поддержка сельскохозяйственных организаций с использованием дифференцированных субсидий: на материалах Пензенской области: автореферат дис... кандидата экономических наук : 08.00.05 / Д.Ю. Самыгин; - Пенза, 2007. - 24 с.
2. Гіндес О.Г. Державна підтримка розвитку підприємництва в аграрній сфері: автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Олена Григорівна Гіндес ; Академія муніципального управління. - К., 2009. - 20 с.
3. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика./ А.Д. Діброва. – К.: ВПД «Формат», 2008. – 488 с.
4. Гордеев А. Повышать инвестиционную привлекательность сельского хозяйства / А. Гордеев // АПК: экономика, управление. - 2006.- № 4. - С. 2 – 4.
5. Лисогор В.М. Неформалізований аналіз інноваційних механізмів державного регулювання виробництва насіння соняшнику / В.М. Лисогор, О.В. Пітик // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - № 1. – С. 138 – 142.